

5

TPLA108B 154
శ్రీ పద్మనాభ గ్రంథాలయము
తేల ప్రాలు.

నెం 31 రు.

ఆంధ్ర గ్రంథ రత్న భాండా

త్వతీయ రత్నము



అనువాదకు.

శత మృష్టా మహాత్మ్యము సంపాద చక్రము,
పాండిత్య నాటకముల గ్రంథకర్త
ముది గొండ్ల కోటయ్య శాస్త్రి

ఈమని గ్రామము, గుంటూరు జిల్లా.

ప్రకాశకులు.

రా. రా. శ్రీ. పెద్దిరాజు కుటుంబరాయుడుగారు.

తెనాలి రైతు ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపబడియె.

కాపీరైటు, రక్తాక్షి సంవత్సర మహాశివరాత్రి రిజిష్టరు.

గ్రంథమూల్యము, 1925 0—8—0

ఈ గ్రంథమునకు సంబంధించిన సర్వాధికారములు అనువాదకునివైయున్నవి.

తప్పాళ్ళుల పట్టి.



వేదీ	పంజీ	తప్పు	ఒప్పు
1	7	మొప్ప	... మొప్ప
„	8	మోస్	... మోస్
„	„	త్యుత్యా	... త్యుత్యా
3	7	దుష్కుల	... దుష్కుల
6	17	గువీనుల	... గులీనుల
10	14	మూఠ	... మూఠ
12	11	పురుషుఁడు	... పురుషుఁడు
14	1	గాండ	... గాంత
15	13	గాంస్వ	... గాంస్వ
17	5	దెలసిననరుఁడు	... దెలసినరుఁడు
22	3	మహీని	... మహీని
23	7	లేని	... లేని
25	6	చందము	... చందనము
„	„	దదియు	... దధియు
26	15	నాతన	... నాశము
34	16	బటు	... బటు
36	5	ధూర	... దూర

విద్యన్మండల మండనుడును, మహాకవియు, బూజు నీయుండునగు చాణక్యఁ డీగ్రంథమును గీర్వాణభాషయందు శ్లోక రూపముగ రచించెను. నేనద్దాని నాంధ్రీకరించితిని.

ఆర్థిక, రాజకీయ, నైతిక, మతములను నాల్గు విషయ ములఁగూర్చి చాణక్య మహాకవి చతుస్సహస్ర పరిమితిగల శ్లోకముల రచించెననియు, గాలక్రమమున నవన్నియు నశించి పోయెనని యొకకింవదంతి కలదు. నేటివర కింతకంటె నెక్కుడుగ శ్లోకములు గలిగి ముద్రింపఁబడిన చాణక్య నీతిదర్పణము గాని ముద్రింపకయున్న చాణక్య నీతిదర్పణముగాని లభించి యుండలేదు. మేధానిధియగు చాణక్యుని గూర్చియు, నాతని పవిత్ర గ్రంథములఁ గూర్చియు నావంటి యల్పజ్ఞుఁడు వచింపఁ బూనుట హాస్యాస్పదమును బిష్టపేషణ న్యాయమును నగునని తలఁచుచున్నాను.

ముద్రణ వ్యయమును భరించి యీగ్రంథమును భాషా భిమానుల హస్తముల నలంకరించు నట్లొనర్చిన శ్రీయుతులు పెద్దిరాజు కుటుంబరాయుఁడుగారికిఁ బరమేశ్వరుని యాయుగా రోగ్యైశ్వర్యముల ననుగ్రహించుగాత యని ప్రార్థింపుచు, నిందేవియేని లోపంబులున్నచో నాకు తెలియఁజేసినఁ ద్వితీయ ముద్రణమున సవరించుకొందునని విషయ పూర్వకముగఁ బండిత ప్రకాండుల మనవి జేయుచున్నాను.

గ్రంథ కర్తృ సమర్పణము.

గీ॥ త్రిభువన ప్రభు, పరశివు • దివ్యపాద
ములకుఁ బ్రణమిల్లిశాస్త్రాఘ • మూలమగుచు
రాజనీతి సముచ్చయ • రమ్యమైన
నీతిదర్పణ మర్పింతు.....

ఆ శి ర్వా ద ము.

శా॥ శ్రీపార్వత్యురుభర్మకుంభకుచముల్ • శృంగార మొప్పన్వవ
క్షోపాంతంబున బ్రేమహత్తిసుమనో • త్యుత్యాహుడై
దట్టమైప్రాపించకొంటుంబులుప్రక • ల్పాశ్లేషుడొ
శంకరుం డాపాదించు గుటుంబరాయునకవా • రైశ్వర్య
పుత్రాయువుల్॥

ఈ గ్రంథమును ముద్రింపించినవారు.

సీ॥ ఆ ర్వేలకులజాతుఁ • డైన కొండలరాయ
ధర్మాత్ముడెవ్వని • తాతతండ్రి
ఆత్రేయగోత్ర ప • విత్తుడైతగు జగ
న్నాధామ్యుడే పుణ్య • నకునుదాత

52

సులలితాపస్తంబ • సూత్రత్నంబాది

నారాయణాద్యుదే • ధీరుతంజి

నవ్యసాధ్వీనద్గు • ణ శ్రీలక్ష్మీరవైన

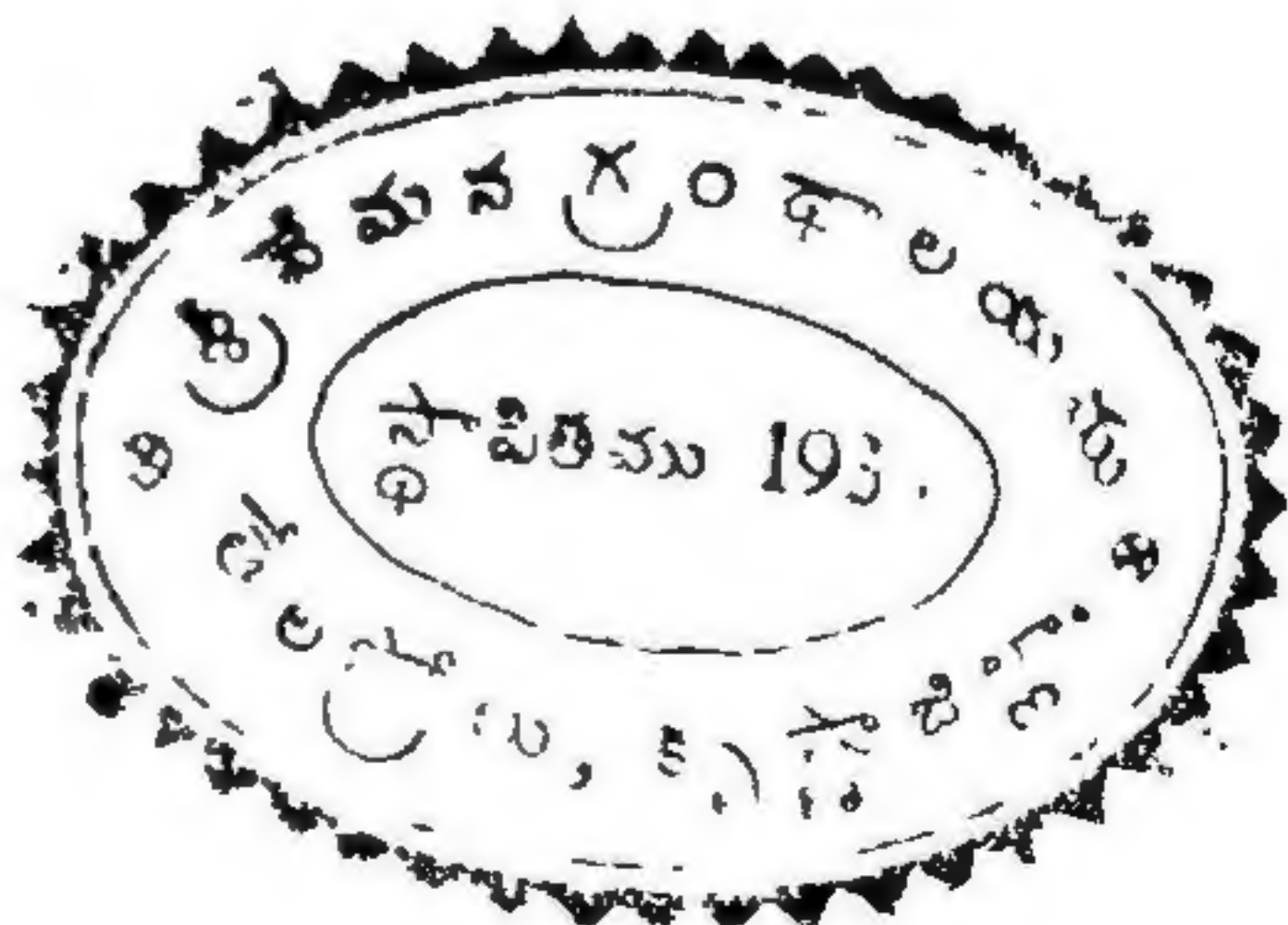
మహాలక్ష్మమాంబయే • మాన్యుతల్లి

అట్టి వరపెద్దిరాజ వం • శాబ్ధిచంద్రు

డై చెలఁగు శ్రీకుటుంబరా • యాహ్వాయుండు

నీతిదర్పణమును దీని • నెమ్మితోడ

నచ్చువేయించి వెలయించి • యశముగాంచె.



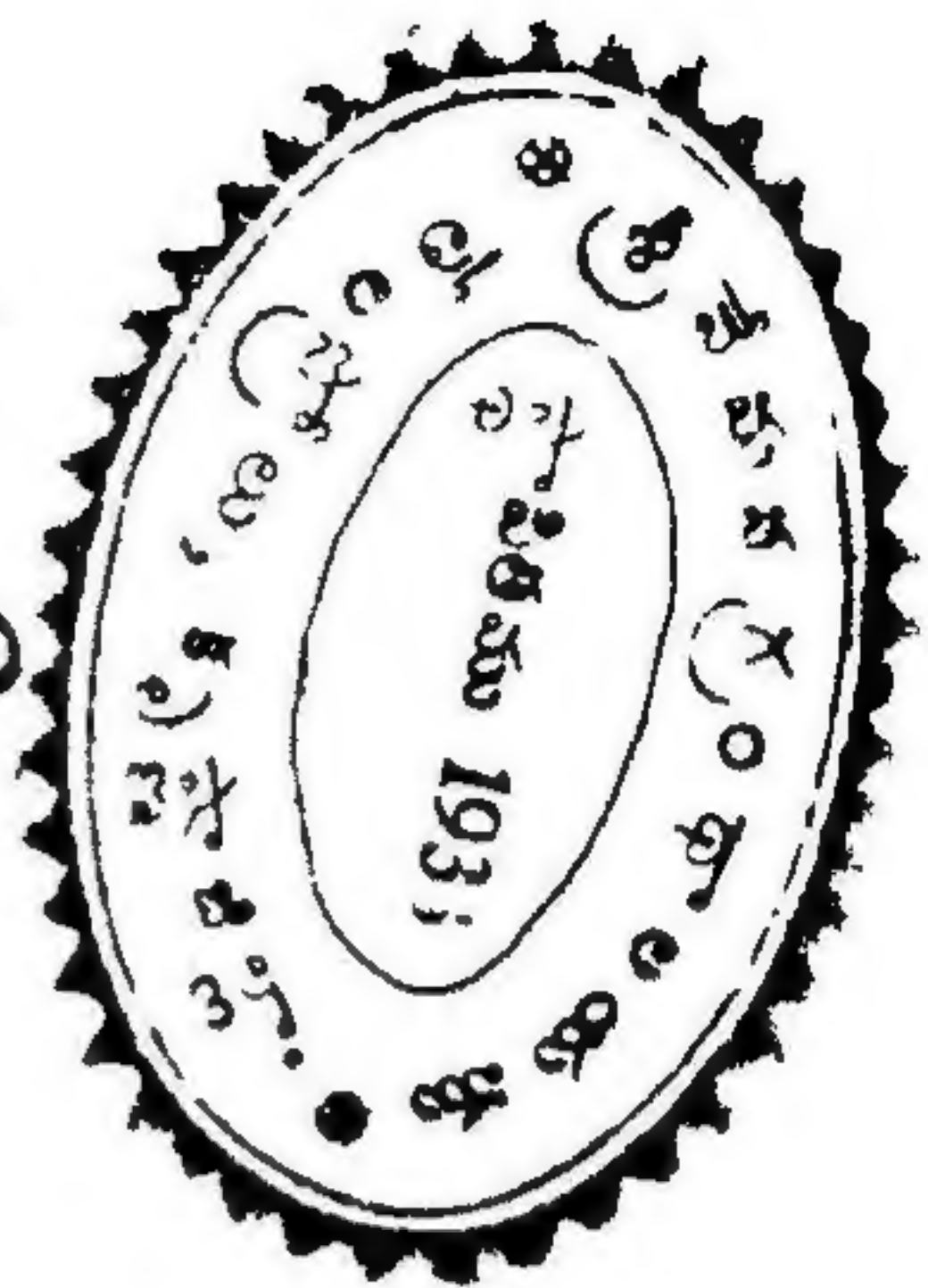
11

VI

శ్రీమేధాదక్షిణామూర్తిగురవేనమః.

చాణక్య నీతి దర్పణము

ప్రథమబింబము.



తే॥ గీ॥ త్రిభువనప్రభు పరశివు • దివ్యపాద
ములకుఁబ్రణమిల్లి శాస్త్రాఘ • మూలమగుచు
రాజనీతిసముచ్చయ • రమ్యమైన
'నీతిదర్పణ' మనుదాని • నేరచింతు॥

౧

తే॥ గీ॥ లోకహితమునుగోరి సు • శ్లోకమైన
దీనిరచియింతుఁ బఠియించి • ధీనిధులయి
ధర్మపథము సురక్షిత • దశనునందఁ
జేయుఁడిల దీనశుభములు • చెందుకతన॥

౨

తే॥ గీ॥ మూఢశిష్యుల కుపదేశ • ముల నొనర్చి
దుష్టయువతులఁ బాలించి • దుర్జనాళిఁ
గూడి చరియించి నశియించు • ఘోరపాత
కములఁ బండితుఁడైన ని • క్కమ్మునుమ్ము .

3

.. తే॥ గీ॥ ఆపదర్థంబు ధనము దా • నాపవలయు
 ధనముకంటెను రక్షింపఁ • దగును స్త్రీల
 నాత్మరక్షణ మంతకు • నతిశయించు
 ననివచించిరి ధర్మజ్ఞు • లవనియందు॥

.. తే॥ గీ॥ నేస్తుఁడు శతుఁడు భార్య దు • ర్శ్మితఁగలది
 దానుఁడా? దుండగీఁడు వా • తాశనుండు
 గలిగినట్టి గృహంబందుఁ • గాపురంబు
 కన్న మృత్యువు జగతిని • గలదె? కనఁగ॥

.. తే॥ గీ॥ ధనికుఁడునా; శ్రోత్రియుండును • దాత నదియు
 రాజు వెద్యుఁడు లేనట్టి • రాష్ట్రమందు
 బంధుసత్కార సంపదల్ • పడయనట్టి
 చోట వసియింపరాదొక్క • పూటరైసెన॥

.. తే॥ గీ॥ త్రపయు భయమును లోకయా • త్రయును ధీర
 తయును ద్యాగంబులను నైదుఁ • దనరియుండ
 నట్టివాని విసర్జింప • నగును శుభము
 సంఘదలువమ్మలగువాని • సంగతమున

.. తే॥ గీ॥ కార్యభారము తలయందుఁ • గట్టినపుడు
 (పం) సంపదలు తన్నువీడుచు • సాగినపుడు
 నాపదల దుఃఖియై తాను • నవని విభవ
 హీనుడై యున్న యప్పుడ • హేతుకముగఁ
 దెలియు దాససఖిమిత్ర • ధీబలంబు॥

శ్రీ చాణిక్య నీతి దర్పణము,

శ్రీ వేదానంద గ్రంథాలయ
చేరి లక్ష్మీలు.

తే॥ గీ॥ నులభసాధ్యంబు సంతత • సుఖదమైన
నస్తుచయమును విడనాడి • వాంఛజేయు
దుర్లభంబును నెవ్వఁడు? • దుఃఖియగుచు
వాఁడుచెడు రెంటఁజెడిన రే • వనునిభంగి॥

౯

తే॥ గీ॥ కులజయును బుద్ధిమతి యను • కూలయైన
కన్నెను వరించుటొప్పు వి • కారినైన
రూపవతియయ్యు దుష్కల • రూఢయైన
దానిద్యజియింపవలె విహి • తంబె యగుట॥ ౧౦

తే॥ గీ॥ రాజకులమగుదు, నదులందు, • రామలందు,
ఘాతుకమృగాళి, శస్త్రీసం • గతులయందు,
దుర్గతులయందు, విశ్వాస • మర్మములను
నిలుపఁజినదెన్నఁడును, మృత్యు • నిలయమౌట॥ ౧౧

తే॥ గీ॥ కాచన మమేధ్యముననుండి, • కాలకూట
మునను నమృతంబు, దుష్టుల • మూలమునను
విద్య, దుష్కులమండలి • విదితసుగుణ
రాశియగు స్త్రీని, గ్రహియింప, • రాదుకీడు॥ ౧౨

తే॥ గీ॥ ద్విగుణ మాహారమగు స్త్రీకి, • దీనికంటె
రెట్టియగు లజ్జ, సాహస • రీతిషడ్గు
ణంబు, యష్టగుణంబు కా • మంబు, సతికి
నరయఁ బురుషునికంటె ని • హమ్మునందు॥ ౧౩

తే॥ గీ॥ కపట మన్మతంబు మూర్ఖము • కఠినచిత్త
మశుచి సాహస మలసత్వ • మాశ, యనెడి

దోషములు స్త్రీజనంబుల ♦ దూష్కములయి
సహజమైయుండు, నుండదు ♦ నందియంబు॥

౧౪

తే॥ గీ॥ భోజ్యమును, భోగశక్తియు, ♦ భోజనపు
శక్తియును, వైభవంబును, ♦ శత్రుహిత
జీవనము, ద్యాగశీలముల్ ♦ చెందుటకును
దుర్లభ తపోబలంబు హే ♦ తువగుసుమ్ము॥

౧౫

తే॥ గీ॥ పుత్రుఁ డనుకూలుఁడగునేని, ♦ పువ్వుబోణి
తనను దైనసమంబుగఁ ♦ దలఁచునేని,
ధనము సుఖమిచ్చియేవేళ ♦ మనువునేని,
నతఁడుగోరున ? స్వర్గమే ♦ యవసరమున॥

౧౬

తే॥ గీ॥ పోషకుఁడతండ్రి, పితృభక్తిఁ ♦ బాలుచునతఁడె
నుతుఁడు, విశ్వాసయుతుఁడపో ♦ చూడమిత్తుఁ,
డధిక సౌఖ్యమొసంగెడి ♦ చాలు, తనకు
భోగ్యమైనట్టి ధనమె నూ ♦ భువినిధనము॥

౧౭

తే॥ గీ॥ మూఢుఁడగుటయె గవ్వము ♦ మోహలతలఁ
జిక్కుయువకుండు నయినను ♦ చిక్కుయగును
అరయఁబరగేహ వాసంబు ♦ నాచరింపఁ
గలుగుకష్ట మపారమై ♦ వెలయుచుండు॥

౧౮

తే॥ గీ॥ కనఁగఁ బ్రీతిశైలమందునఁ ♦ గాననగునె
(పం) వ్రజములు ? మాక్తికములున్నె ♦ వారణంబు
లన్నిటను ? సాధువులుగల్గి ♦ సగునెసర్వ

౧౯

సంఘములయందు వెదకిన • సామ్యమునకు ?
అటవులన్నింటఁ జందన • విటపులున్నె ?॥

౧౯

తే॥ గీ॥ పుత్రులకు విద్యనేర్పింప • బూనకున్న
జనకుఁడందు నధోగతి • శాస్త్రమరసి
లోకపూజ్యుఁడు గుణి • ధర్మలోలుఁడగుచు
మాతృదేశ ఋణంబును • మాన్పుఁగాన॥

౨౦

తే॥ గీ॥ లాలనమునేయ దోషముల్ • బాలరకును
గల్గు; సక్రమశిక్షచే • గల్మషంబు
వీడి మతిశుద్ధమగు, దాన • విద్యలమరుఁ
జేయఁదగుఁ బుత్రులకుఁ బిత • శిక్షణంబు॥

౨౧

తే॥ గీ॥ కుపితన్యపు సేవ, లేమియు, • గుజనసభయు,
శత్రుశేషము, ఋణమును • జానవలపుఁ
దనరఁబూర్ణావమానముఁ • దనయునిమృతి,
కాయమును నిప్పులేకయ • కాల్చివేయు॥

౨౨

తే॥ గీ॥ తుల్యజనులందుఁ బ్రేమయు, • దొడ్డవారి
కొలుపునందలి సేవయు, • గోమటియును
వర్తకమునందు, స్త్రీ, గృహ • వర్తనమున
సంతతమువాసిఁ బొందుచు • సక్రమముగ॥

౨౩

తే॥ గీ॥ ఇతర గృహముల • జరియించు నింతి, మిగుల
శీఘ్రమునఁ బొలునదిగోని • చెట్టు, ముత్రి
లేకయుండిన రారాజు • గాకధరను
నిక్కులేక నశింతురు • నిక్కువమిది॥

౨౪

తే॥ గీ॥ విద్య బలమగునెప్పుడు • విప్రులకును
గాజులకు సైన్యమే బల • రాశియగును
విత్తమే వైశ్యులకు బహు • వీర్వమగును
శూద్రులకు సేవబలమయి • సొంపునింపు

౨౫

తే॥ గీ॥ నిర్ధనుని వారకాంతయు, • నిష్ఫలమయి
వీకఁజెడినట్టి మానును • వేఖగంబు,
సతిధితినినట్టిచోటును, • హానిఁజేయు
ప్రభువునైనను వంచించి • ప్రజయువిడుచు॥

౨౬

తే॥ గీ॥ నిష్కలంక కులంబును, • నిగదమైన
కాయమును, నాశలేమియు, • గష్టవృత్తిఁ
బాలుపడకుండనుంట, స • భక్షాలభించు
పూజనంబును, బురుషుని • బుడమిఁబెంచు॥

౨౭

తే॥ గీ॥ కులము ప్రకటించు నాచార • నులను, నిలను
దెలియఁజెప్పును భాష త • ద్వేశములను
ఆదరము ప్రేమతత్త్వంబు • నరయఁజేయు
గాత్రమునుగాంచ భోజన • ఘనతతెలియు

౨౮

తే॥ గీ॥ కన్యలఁగు వీనులకొసంగి • కార్త్రు యశము
సుతులఁ జదివింపఁబొల్తురు • శోభనముల
శత్రులకుఁ గష్టములు చేర్చ • సతమానుఖము
మిత్రు నుపదేశములు విన • మేలుపుట్టు॥

౨౯

తే॥ గీ॥ ఖలునికంటెను సర్పంబు • ఘనమెయగును
కాలమాసన్నమై నష్ట • కరచునర్సు

ప్రతిపదంబున నీచుఁ • బాధపరిచి
సజ్జనులఁ జంపుదుగుగాన • సర్వవిధులు॥

30

తే॥ గీ॥ ప్రళయమందైన సజ్జనుల • పాపభీతి
ధర్మములవీడఁ జాలరు • దానలోక
మునకుఁజేకురు శుభములు • గనుక జగతి
సుజనులను రక్షిసేయ భూ • భుజులకిగును॥

31

తే॥ గీ॥ రూపయావన ధనముల • రూఢిఁగనిన
నుత్తమమైన కులమున • నుదితుఁడైన
గంధమేలేని కింశుక • గణములట్లఁ
పండితుఁడుగాక శోభను • బడయఁగలఁడె ?

32

తే॥ గీ॥ తరుణులకు భర్తృసేవము • దవసులకును
శాంతగుణమును, సుతునకు • శాస్త్రప్రసాద,
వికృతసూపికి విద్యయు • వీరవరున
కాజిజయమును, యశఃఖము • నెనవియందు॥

33

తే॥ గీ॥ అడఁగు మానంబునను గల • హంబు, జపము
చేసి పాపఫలంబులఁ • జెందఁబోదు;
లేమియుద్యోగ వశతను • లేకబోవు,
మేలుకొని పొందనేరఁడ • మిత్రభయము ॥

34

తే॥ గీ॥ కావణుడతగర్వియె • రణమునఁబడె
నమిత్రదానంబు లోసఁగును • నడఁగెబలియు
నధికరూపముచే బొక్కె • నవనిజాత
కాన మిత్రలేకయుండినఁ • గాదుసుఖము॥

35

తే॥ గీ॥ పుష్పగంధ సమాయుక్త • భూరుహంబు
వనమునంతకు వన్నెయు • వాసిఁడెచ్చు
వేదశాస్త్రార్థ వేదియు • విభవైశ్వర్య
కూర్మపుత్రునిచే వెల్లు • కులముభాతి॥

3౬

తే॥ గీ॥ దగ్ధపాదప మొక్కటి • తానబోక
నచటివనమెల్ల దహించు • నటులె; మూర్ఖి
కుత్సితుడు, పాపి, దుర్భర • క్రూరుడైన
సుతునిచే గులమెల్లను • శోక మొందు

3౭

తే॥ గీ॥ ఎవడు కులమెల్ల వెలయించు, • నెననివలన
జనకుడందును బూజ్యత, • జనులుచూతు
రార్యునిగ నెవ్వడతడపో • యరయ సుతుడు
శోకసంతా పకరులైన • సుతులు సుతులె?

3౮

తే॥ గీ॥ కనగధర్మార్థ కామమో • షేములఁగూర్చి
కలుగదెవ్వని మదిఁజింత • గాఢమగుచు
జనములందున నాతడు • జననమొందు
ఫలము, మరణమ్మటంచును • బలుకుచుండ్రు॥

3౯

తే॥ గీ॥ కలహమే దంపతులమోలఁ • గానరాదొ
మూర్ఖజనముల కెచ్చోటఁ • బూజలేదొ
యెచటధాన్యంబ వార్యమై • యేపుమీరు
నటవసించెడి సిరియెల్ల • నవసరముల॥

౪౦

తే॥ గీ॥ కర్మమైశ్వర్యమాయువు • గతము విద్య
లనెడి నీయైదుగుణముల • నజుడువ్రాసె

గర్భాతుఁడౌచుఁ దనరెడి • కాలమందె
దానిఁదప్పింప నెవ్వరి • తరముగాదు॥

౪౦

తే॥ గీ॥ సాధుజనసంగతంబున • సంభవించు
ఫలముకులనాను ధన్యమై • పరగఁజేయు
నంపదలఁగూర్చుఁగాన స • సాభ్రమమునఁ
జేయవలయును సజ్జన • సేవనంబు॥

౪౧

తే॥ గీ॥ ధనియుబలవంతుఁడును ధైర్య • దర్పయుతుఁడు
దూరమరణంబుగలవాఁడు • దుఃఖరహితుఁ
డైనయప్పుడచేయగ • నగునునాత్మ
హితము, గణియింపసర్వము • హతమెగాన॥

౪౩

తే॥ గీ॥ మాతృనదృశంబు పరదేశ • యాత్రలందు
కామధేనువునుంబోలె • గామ్యమొనఁగు
నరయనీ కాలమాకాల • మనకసిరుల
నిడెడివిద్యాధనంబున • కీడుగలదె?॥

౪౪

తే॥ గీ॥ ఉత్తముండైన సుతుఁడొక్కఁ డున్నఁజాలు
మూర్ఖపుత్రశతంబేల? • భువిని రాత్రి
కాలమును జంద్రుఁడొక్కఁడె • గ్రాలఁజేయుఁ
జుక్కలవియెన్నియుండిన • లెక్కయేమి॥

౪౫

తే॥ గీ॥ జడునికంటెను వరుఁడగు • జాతమృతుఁడు
చనినవానికి దుఃఖము • సంభవించి
వెంటనేపోవు మూర్ఖుని • విధముఁజూడఁ
జింతకలుగనిదినమున్నె? • సీమసీమ॥

౪౬

తే॥ గీ॥ కోపముఖయైన భార్యయుఁ ♦ గుత్తితుండు
 నైన కొడుకును పతిలేని • దైన సుతయుఁ
 గులవిహీనుని సేవయుఁ ♦ గుజనవాస
 మనెడి నివిగాల్చుమనుజుని • నవనియందు॥ ౪౭

తే॥ గీ॥ క్రూరనాసారతాపాగ్ని • దూరుడౌట
 కిలను మూడంతరంబులు • గలవుతనకు
 నొండుసతియగు సుతుడగు • రండు మూడు
 సాధుజనసంగతియెసుమ్ము • సర్వవిధుల॥ ౪౮

తే॥ గీ॥ తపమొకఁడుజేయ నిష్టార్థ • తతులనందుఁ
 జదువఁగావలె నిద్దఱు • సభల ముగురు
 గానమునకగు నల్లురు • గాని దారిఁ
 జనఁగరా దనివీరుల ♦ చాలువలయు॥ ౪౯

తే॥ గీ॥ సుతగణములేక గృహమెల్ల ♦ శూన్యమగును
 మూతహృదయము శూన్యమై • మోదమిడదు
 అరయదార్పిద్యమున శూన్య • మన్నిటికగు
 పండితులు లేక దేశమ • పండితిఁగను॥ ౫౦

తే॥ గీ॥ కననిరభ్యాసికిని శాస్త్ర • గణమువిషము
 అపచనంబున భోజన • మధికవిషము
 అరయఁగ దర్శింపనకు గోష్ఠి • యసలెవిషము
 యేండ్లుగడచినచోఁ బువ్వు • బోండ్లువిషము॥ ౫౧

తే॥ గీ॥ ఎందులకు జన్మమందితి? • నేమిచేయ
 వలయు? మిత్రుడెవండు? నా • వలననేమి

లాభమగుభువి? లోకేశు • లక్షణంబు

లెవ్విధినియుండు? నంచని • యెన్నఁదగును॥ ౫౨

తే॥ గీ॥ మునులుహృదయంబునంగొల్చి • మూఢమతులు
(పం) విగ్రహంబులఁబూజించి • వీతశోకు

లైనసమదర్శకులు దృశ్య • మైనదంత

బ్రహ్మమనుబుద్ధి భజియించి • పరమపురుషు

సత్కృపాలోకనంబులఁ • జక్కనుండ్రు॥ ౫౩

ఇది

శ్రీచాణక్య నీతి దర్పణమందలి

ప్రథమ బింబము.

శ్రీ చాణక్య నీతి దర్పణము
ప్రథమ బింబము.



శ్రీమేధా దక్షిణామూర్తి గురవేనమః
 శ్రీ చాణక్య నీతిదర్పణము.

ద్వి తీ య బి ం బ ము.

తే॥ గీ॥ పతియెగురువగుసతులకుఁ • బాక నాన
 నుండు ద్విజులకు గురువగు • చుండు సర్వ
 మునకు నభ్యాగతుండెపో • ముఖ్యగురుఁడు
 వర్ణములకెల్ల బ్రాహ్మణ • వరుఁడెగురుఁడు.

తే॥ గీ॥ కనకము నిఘర్షణంబును • గఠినతాడ
 నంబుఁద ప్తంబు నగుచును • డంబుమీరు
 దానశీల గుణంబుల • ధరణినటులె
 పురుషుండు పరీక్షణమునంది • పొందుచుశము.

తే॥ గీ॥ అరయ నెందాకఁదనకు భ • యంబు లేదొ
 ధరణినందాకఁజిరింపఁ • దగును భయముఁ
 గానితాను భయాత్ముఁడౌ • కాలమందు
 ధైర్యమునదానిఁ దార్కొని • తరుమదగును.

తే॥ గీ॥ పండితుఁడు మూర్ఖునకువైరి • పతిగలట్టి
 పడతి విధవకువైరియౌ • భాగ్యయుతుఁడు
 పేదవానికి వైరియౌ • బృధివిలోనఁ
 గులటకును వైరియగుఁ జూవె • కులమువనిత.

తే॥ గీ॥ నాయకుఁడులేని సైన్యంబు • నాశమొందు
క్షేత్రమల్పు బీజంబునఁ • జేవచెడును
ధనము పరహస్తగతమౌచుఁ • దరిగిపోవు
విద్య యాలస్యమునరాక • వెతలఁబెట్టు

గీ

తే॥ గీ॥ ఈక్షణంబులఁ గోపంబు • నెరుగవచ్చు
విద్యయెట్టిదో చింతన • విధుఁ దెలియు
గుణమనార్యుడో యార్యుడో • గ్రుద్దిచెప్పు
కులము తెలియును నాచార • ములను నిలచు

౬.

తే॥ గీ॥ విత్తమునధర్మచయమును • విద్యయోగ
సాధనమునను గృహమున • తృతులవలన
రాజనయశాలులగు తన • ప్రజలచేత
నిత్యరక్షణమును బొంది • నెగడుచుండు

౭

తే॥ గీ॥ దానము దరిద్రమునడంచు • హీనగతి ను
శీలమునఁబోవుఁ బ్రజ్ఞచే • జెడును గాఢ
మైన యజ్ఞాన ముడుగు భ • యంబు భక్తి
చే ననుచుఁ జెప్పి ర్థాయులు • స్థిరముగాను

౮

తే॥ గీ॥ లేడు మోహసమంబైన • రిపుఁడు కామ
మునకు సమమైన వ్యాధియుఁ • గనఁగ క్రోధ
తుల్యమగు నగ్నియునులేదు • దుఃఖమడచి
మహితసుఖమిడు జ్ఞాన స • మంబులేదు

౯

తే॥ గీ॥ తృణసమంబు న్వర్ణము • ధీయుతునకుఁ
జూచుదృణముగ దేహంబు • శూరవరుఁడు

కాంచు విజితేంద్రియుఁడు భువి • గాండదృణము
భోలె విడచునకా మిభూ • జాలమటులె. ౧౦

తే॥ గీ॥ భార్య గృహమందు మిత్రము, • భావమిత్ర
మగును పర దేశముల యందు, • నౌషధంబు
మిత్రమగు వ్యాధి యతునకు, • మేలుగూర్చు
ధర్మమే మిత్రమగు మృతిఁ ♦ దనరు ప్రజకు. ౧౧

తే॥ గీ॥ పగలు వెలిగింపఁ బడినదీ • పంబువోలె
సాగరంబున వర్షము, ♦ భోగవంతు
కిడఁచినానంబు, తృప్తుడై ♦ యెసగునతని
కన్నమును, వ్యర్థములె యాచు • నెన్నఁబడును. ౧౨

తే॥ గీ॥ అన్నమునకంటెఁ బ్రియమైన • దెన్న లేదు
ఆత్మబలతుల్యమగు బల • మవనిలేదు
కనము విద్యా ధనంబున ♦ కంటె ధనము
సజ్జనులకంటెఁ బూజ్యులు • జగతిలేరు. ౧౩

తే॥ గీ॥ ధనము గృహమును ధాన్యంబు • గారనుతులు
భోగమును భోజ్యమును జీన • భూమికాయ
మన్నియును చంచలము లాను • నవనినిలచు
ధర్మమును సత్యమునువి • తరము తరము. ౧౪

తే॥ గీ॥ జన్మమొసఁగిన వాఁడును, • జౌలమాది
కర్మములఁ జేయువాఁడును, • గళలనేర్చు
గురుఁడు, భయరక్షకుఁడును, • గూర్మిసన్న
మిడెనునాతఁడు బంధులు ♦ పుడమి ప్రజకు. ౧౫

తే॥ గీ॥ రాజవత్సయు, గురువత్స॥ ♦ రమణినొసఁగి
నట్టి సతియును, దనమాత, ♦ యన్నభార్య,
నెడి నీయెదుగుగు సతు ♦ లవని ప్రజకుఁ
తల్లులగుదురు సేవివఁ ♦ వగునువారి॥

౧౬

తే॥ గీ॥ శాస్త్రము బరింపమనుజుడు ♦ శాంతదాంత
గుణములనుజెంది యత్యంత ♦ గూఢమైన
బ్రహ్మవిద్యయు నెఁగి స ♦ త్పథమునందుఁ
గాన మనుజుడు శాస్త్రంబు ♦ గానపగును॥

౧౭

తే॥ గీ॥ యతులయందునఁ గావమునఁ సతులయందుఁ
గులట, పశువులయందునఁ ♦ గుర్కురమును
పతగములయందునఁ గాకిమునఁ ♦ బ్రాణులందు
నిందకుండును దీచుల ♦ నిక్కువముగ॥

౧౮

తే॥ గీ॥ భస్మమునఁ గావమునఁ నెడి బ్రహ్మభగతిని,
దామనూమ్లరసంబునఁ ♦ దగుణిమాస
మాసము రజస్వలయునయి, ♦ మలినహీన
తను బ్రకాశింతురవిశము ♦ ధరణియందు॥

౧౯

తే॥ గీ॥ భ్రమణమునుజేసి నరపతి ♦ బ్రాహ్మణుండు
యోగియును బూజనీయులై ♦ భోగులగుదు
రెలమి సతియును సంచార ♦ మిగులుజేయ
బ్రవ్వయగుచును గాధఁ ♦ పాలుబడును॥

౨౦

తే॥ గీ॥ ధనము కలిగినయప్పు డ ♦ దారసుతులు
సఖులు భృత్యులు బంధువులే ♦ సరసనుండి

యబ్బితబ్బిబ్బు లగునట్టు • లొప్పుచుందు
ధనముపోయిన సర్వము • జనును వెంట॥

౨౦

తే॥ గీ॥ అరయఁ గర్మానుసారమై • యవనిఁబరగు
బుద్ధియును సాహసంబును • భోగకాంక్ష
రోగమును యోగమును త్రవ్వ • గాగచయము
నేర్పడఁగ దేహికనిశంబు • నేవుమీరి॥

౨౧

తే॥ గీ॥ అగ్రమెట్టుల దోషంబు • సరయవేదా
అటులె కామాంధుఁడును భువి • నభముశుభము
గన, ననర్హుఁడు, సర్వము • కాలమహిమ
నగుట దురతిక్రమంబగు • నద్దించూడ॥

౨౩

తే॥ గీ॥ రాష్ట్రకృత పాపమెల్లను • రాజబాంధు
ప్రభు పురోహితుఁడందును • విభునిపాప
మతివపాపము పతినందు • నహరహంబు
గురుఁ డనుభవించు శిష్యుని • దురితచయము॥

౨౪

తే॥ గీ॥ తొడ బుణక డియైనను, • దల్లిజార
సతులఁగఁగిసినదైనను, • జాయరూప
వతియునైనను, దనయుఁడు • వట్టిమొద్దు
నైన, శత్రువులైయుండు • రవని ప్రజకు॥

౨౫

తే॥ గీ॥ లుబ్ధు లర్థమువలనను, లోకపూజ్య
లైనయోగ్యులునతి సేయ, నమితమూఢు
లవని, స్వేచ్ఛానుసారంబు • నాచరింప,
వశ్యులై యుండు జనులకు • వాస్తవముగ॥

౨౬

తే॥ గీ॥ అధిక కార్యంబ మైనను, • నల్పమైన
కార్యమైనను జేయు సంకల్ప • మొదవ
సర్వవిధ యత్నములఁ జేసి • సాధకుండు
దాని సాధించుటయ, సింహ • ధర్మమయ్యె॥ ౨౭

తే॥ గీ॥ దేశకాల బలంబులఁ • దెలసిన నరుండు
యింద్రియంబుల బిగబట్టి • యిలనుసర్వ
కార్య సాధకుఁడౌట బ • కాళిగుణము
లగును దానిని గ్రహియింప • నగును సుఖము॥ ౨౮

తే॥ గీ॥ గూఢమైఘన కర్మయుఁ, • గూడఁబెట్టు
టయును, నమ్మకమును వీడు • టయును, సకల
సమయముల నప్రమత్తత, సరణియుంట
యనెడి గుణములు కాకివౌ • నగును నేర్వ॥ ౨౯

తే॥ గీ॥ తృప్తియును శూరతయు శుచి • హ్రియుమితియు
సత్యమును ధర్మము నహింస • శాంతవర్త
నములనెడి నిష్ఠి నెవ్వని • నాడులందు
రక్తమునఁ బారునతఁ డొందు • రమ్య యశము॥ ౩౦

తే॥ గీ॥ విద్య పట్లను, నాహార • విధులపట్ల,
(ప) ధనము పట్లను, వ్యాపార • దానములను,
ధాన్యములపట్ల, లజ్జను • దరుమఁదగును
అర్థనాశన, మవమాన • మరయగృహిణి
చరితమును, నీచవాక్యము, • స్వామిగోష్ఠి
ప్రకటనముచేయఁ గూడదు • ప్రభునకైన॥ ౩౧

శ్రీ జేమన గ్రంథాలయము,
తేలస్రావు.

తే॥ గీ॥ తన తరుణి యందు. భోజన • ధనములందు
జేయఁదగుఁ దృప్తి నరునకు • క్షీణితలమున
అధ్యయన దాన జపము • చనినాధుఁ
డైన దృప్తిని బొందుట • యశుము సూచె॥ 32

తే॥ గీ॥ దంపతుల మధ్యగను, ద్విజ • దహనులకును
మధ్యగను, స్వామిభృత్యుల • మధ్య, వృషభ
శంకరులమధ్య, గురుశిష్య • చయముమధ్య,
జనినఁ బాపం బగణ్యమై • జగతిఁ బరగు. 33

తే॥ గీ॥ గురువు నన్నియు బ్రాహ్మణ • గోచయముల
ముదునలుల శిశు గణముల • ముఖ్య బంధు
తతుల నెద్దులఁ గన్యలఁ • దాకఁ గూడ
దంఘులను నొకటి ప్రమాద • మైనగాని. 34

తే॥ గీ॥ శకటమునకైదు బారలు, • శస్త్రై కేదు
బారలును, వాజకిని పది • బార, లరయ
వేయి బారలు దంతికి, • వేన వేల
బారలు తొలంగు ఖలునకు, • దారి యందు. 35

తే॥ గీ॥ హస్తీ శిక్షింపఁబడు భువి • నంకుశమున
హయముదండింపఁ బడనగు • హస్తమునను
దండనమునందు మృగములు • దండమునను
ఖలుఁడు ఖడ్గంబుతోఁగాని • కాఁడుశిక్షి॥ 36

తే॥ గీ॥ పరహితముగోరి సంశోష • భరితుఁడగును
(పం) పరహితముగోరి సంశోష • భరితుఁడగును

సజ్జనుఁడు దుర్జనుఁడును, • సాంద్రజలధి -
రంబుఁజూచి మయూరంబు • డంబుమీరు
చందురుస్సజూచి రాహువు • చంపనెంచు॥

32

తే॥ గీ॥ బ్రహ్మవిద్యయే బ్రాహ్మణ • బలముచూడ
బ్రాహ్మవిద్యయే బలమగు • బ్రాహ్మజులకు
రూపయానన మాధుర్య • రూఢయగుట
స్త్రీకి నుత్తమ బలమని • చెప్పఁబడును॥

33

తే॥ గీ॥ కన, నుపార్జితవిత్త ర • క్షణమనంగ
(పం) త్యాగమొనరించుటయెయగు • ధరణియందు
పూర్ణజలభారమగుచును • బాలుపుగాంచు
ఘనతీతాకజలంబెల్ల • గదలిపోవఁ
దిరుగ జలపూర్ణమగుచును • దరుగకుండు॥

34

తే॥ గీ॥ పుణ్యము గలించుటను మర్త్య • భూమిఁజేరి
నట్టిపురుషులఁ గల్పించు • నిట్టిగుణము
లధికదానంబు, మధుర వా • క్యములవాణి
బ్రాహ్మ్యత్వపైక మతియును • భగఃదర్శ॥

35

తే॥ గీ॥ నరకవాసశ్రమంబు ల • నారతంబు
గడపి భువికేగుదొచిన • కఠినునందు
నీచబుద్ధియు, దుఃఖము, • నిష్కరంపు
జీవనము, లేమియును, దోష • చయమునుండు॥

36

తే॥ గీ॥ విద్యతేనట్టి నరుజన్మ • వృధయయగును
శ్వాసపుచ్ఛంబు బోలుచు • సంతతంబు

భువిని మానావ మానముల్ • పూజ్యమంద
బ్రతుకుకంటెను జచ్చుట • బాగెయగును॥

౪౨

తే॥ గీ॥ కాష్ఠములయందు వహ్నియు, • గంధచయము
కుసుమములయందు, తలలందు • రసము, క్షీర
మందు వెన్నయు, నిక్షుప్త • నందుగుడము
బోలె నీయందు నాత్మను • బోల్చుకొనుము॥

౪౩

ఇది

శ్రీ చాణక్య నీతి దర్పణమందలి,
ద్వితీయ విభాగము.



శ్రీమద్రామాయణము
అంశములు.

శ్రీమేధా దక్షిణామూర్తి గురవేనము.

శ్రీ చాణక్య నీతిదర్పణము.

తృ తీ య బిం బ ము.

తే॥ గీ॥ ఫలము లిక్షురసంబును • బానయోగ్గ
మైనజలమును, దూపలు • నౌవధంబు
పాలుతాంబూలములనునా • పాటుచేసి
యేచితిసంగనారోగ్యమిం • తేనిచడదు.

౧

తే॥ గీ॥ ధనముకోకుదురధములు • దనముమాన
మనెడిరెంటినిగోగును • రరముమధ్య
ములు, గ్రహింతును మానంబు • ముఖ్యమనుచు
ధరణిను త్తములె త్తటి • ధన్యమతిని.

౨

తే॥ గీ॥ దీపమంధకారమ్మును • దినివపిదపఁ
గజ్జలంబునుగనునము • కాంక్షమీరఁ
దాభుజించెడియాహార • తత్త్వమనుస
రించినంతానమునుగను • నెంచనరుడు.

౩

తే॥ గీ॥ క్రోధమేప్రేతగాజగుఁ, • గూరమైన
తృష్ణవైతరణీనది • దివ్యమైన
విద్యయే కామధేనువు • వేదవిదుఁడె
బ్రాహ్మణుఁడు, తృప్తినందన • వసముగాదె.

౪

తే॥ గీ॥ నిర్గుణనిరూపమును, దుష్ట • నీతివంతు
కులము, ధనమినివిద్యయుఁ, • గుటిలుఁడైన
వానిసంపద, విధవయా • పనము, మహీని
లెక్కకును రాక చెడునిది • నిక్కమగును.

తే॥ గీ॥ గుణులకిడునర్థమెప్పుడు • గోటిసేయు
సాగరజలంబుమేఘసం • గతినిమధుర
మునువినిర్మలమగుచును • భువినిపడిచ
రాచరంబులజీవన • రక్షగాదె.

తే॥ గీ॥ అపచనంబునజలపాన • మాషధంబు
జీర్ణమునత్రాగుజలమునఁ • జెలఁగుబలము
యమృతతుల్యముభోజన • మందుజలము
జలముభుజియించువెంటనె • వలమత్రావ.

తే॥ గీ॥ తానుముదుసలియైయుండఁ • దరుణిచనినఁ
శేతిధనమెల్లబంధుల • చేతఁబడినఁ
బరులగృహమందుభుజియింప • వలసియున్న
నరులకష్టములెన్నంగఁ • దరములగునె.

తే॥ గీ॥ అగ్నిలేకనువేదాల • నరయుచున్న
దానమియకఁజేయుయ • జ్ఞానదీక్ష
లేనిసిద్ధినిలోకాన • లేదుఫలము
దానమేలేకమురిగెడి • ధనమురీతి.

తే॥ గీ॥ కాష్ఠములధాతువులరాలఁ • గల్పితంబు
లైనమూర్తులఁబూజింప • నగునుదనకు

శ్రద్ధచేదేవుడనుబుద్ధి • సతముదానఁ
గలుగభగవానుక్రిపయటఁ • గలుగుఁగాన.

౧౦

తే॥ గీ॥ భూగతంబగుతోయంబు, • భువిపత్నివ
త యగుతరుణియుఁ, దమినేలు • ధరణిపతియు
నధికత్వప్తినినలగారు • నవనిసురుఁడు
నిత్యశుచుతొచుసతతంబు • నెగడుచుంగు.

౧౧

తే॥ గీ॥ సంతసమురేనిభూసురుఁ • డంతమొందు
సంతసముగల్గుభూజాని • జగతిఁజెడును
లజ్జలేనట్టివేశ్యకు • లాభమగును
సిగ్గులేనికులాంగన • యెగ్గుఁజెందు

౧౨

తే॥ గీ॥ కలదు విద్వాంసునకులోక • కౌరవంబు
యెచటనె నను విద్వాంసు • నెన్నుచుండ్రు
విద్యచేబొందుమనుజుఁడు • విభవములను
భూమియందున, విద్యకుఁ • బూజకలదు.

౧౩

తే॥ గీ॥ తమ్ముడా? మోక్షమునుమదిఁ • దలఁతు వేని
విషయములవీడనలయును • విషముభాతి
దయయునత్యంబుశోచఁ • బు • ధర్మశాంతు
లనెడిగుణములగ్రహించు • మమృతమటుల.

౧౪

తే॥ గీ॥ పద్మగర్భుఁడుచెఱుకున • ఫలము, హేమ
(పం) మందుగంధము, చందన • మందుసుమము
పండితునియింటధనమా, నృ • పాలగణము
లదుచిరజీవనంబును, • నమగునట్లు
చేయకుండెనుదానెంత • చెనటియొకద.

౧౫

తే॥ గీ॥ అమృతముప్రధానమగుచుండు • నౌషధులను
సుఖములఁబ్రధానమగుమోక్ష • సుఖముజూనె
నయనమింద్రియములలోన • నాణెమగును
గాత్రమందంతటను దల • కాయ ఘనము.

౧౬

తే॥ గీ॥ పాంధుసేవకు, విద్యార్థి, • భయముచేత
దూఃఖములఁగుందువానిఁ, • దుర్భరత
ధార్తుఁగోశాధి కారుని, • ద్వారపాలు
నుంచ జాగ్రదవస్థను • మించు సేగులు.

౧౭

తే॥ గీ॥ ప్రభుని శార్దూలమును సర్ప • బాళకులను
(పం) మూఢుఁబరువింటి కుక్కను, • మోదమతుల
రితుఁఁబెనఁగి సుఖంబున • రమ్యశయ్యఁ
బండినిదురించునట్టిదం • పతుల, నవని
నిద్రలేపాగగూడదు • నేతయైన.

౧౮

తే॥ గీ॥ ధనమునాశించివేదాన్న • శత్రువునమ్మ
కొనెడు బ్రాహ్మణుఁడందెమ • గొప్పనరక
మతనికులమెన్నహీనమై • యగ్నిదవిలి
తగులఁబడుదూదిపోలికఁ • దరలిపోవు.

౧౯

తే॥ గీ॥ మొండివానికొసంగెడి • దండనములు
శిలలకిడునట్టిగిలిగింత • చెయువులటుల
సాధువర్తనమునఁదిప్ప • సాయపడక
క్రోధమదములఁ బెంచుచు • గ్రూరుఁజేయు.

౨౦

తే॥ గీ॥ జారతరుణికివిటులదౌ • జాడచూడఁ
జోడలకుసొమ్ము దొరకెడి • చోటుచూడ
సజ్జనులకుబరశ్రేయ • సంబుజూడఁ
గాలమెల్లను గడియలో • గడచిపోవు.

౨౧

తే॥ గీ॥ తిలలుచెఱుకును బంగారు • తప్పతీగె
ధరణిచందమునుగాంత • దదియువిడియ
మగునుమర్దనగుణవృద్ధి • వెనవగుచు
పరులకాంతలదల్లుల • వలెనుగనుము.

౨౨

తే॥ గీ॥ బంధుజనులంను లేమిచే • బ్రతుకుకంటె
వల్కలములనుధరియించి • వనముజేరి
పత్రఫల భోజనుండయి • పర్వతముల
గుహలయందున బ్రతుకుట • కొంతనయము.

౨౩

తే॥ గీ॥ విప్రక్రడే వృక్షమగుఁగన, • వృక్షమూల
(పం) మగునుసంధ్యయు, దానికి • యాకులగును
ధర్మమును కర్మమును రెండు, • దానిశాఖ
లగునువేదాళి, శాస్త్రన • నవినిదాని
రక్షణముసేయఁగను ధర్మ • రక్షయగును.

౨౪

తే॥ గీ॥ గౌరవేతల్లియగు, మన • కన్నతండ్రి
పరశివుండగు, నాతని • భక్తులెన్న
బంధువులు, నామహాత్ముని • భవ్యనామ
సంస్తుతియే జీవనముమోక్ష • సాధనంబు.

౨౫

తే॥ గీ॥ అరయన్మృక్షసమారూఢః • మైనఖిగము
 లరుగునుదయంబె యాహారః • హరణము నకు
 ఋణముదీరిననట్టులె • యిలనుప్రజలు
 వచ్చెదరుపోయెదరుదీనః • వగవనేల.

౨౬

తే॥ గీ॥ శాశభక్షణచేరోగః • చయముగలుగు
 మతిఘృతఁబునవర్ధిల్లు • మానవుండు
 పాలుత్రాగుటనాయువుఁ • బడయఁగల్గు
 మాంసమున నృద్ధియగుబల • మాంసలములు.

౨౭

తే॥ గీ॥ ప్రియముబల్కుట, దాతయన్ • బేరుఁగనుట
 భీరుఁడగుట, యుదారత • దిశలయశము
 గనుట, యనెడిగుణంబులు • కలుగవలయు
 సహజముగ, నేర్చుకొనగావు • జగతియందు.

౨౮

తే॥ గీ॥ ఆత్మబంధుల నెనఁడేని • యలుకవిడచి
 చనిపరాశ్రయమొందునొ • సాభిమానుఁ
 డగుచునాతఁడునాతన • మందుఁబుడమిఁ
 గుత్సితుడైనప్రభువుచే • గుమలునల్లు.

౨౯

తే॥ గీ॥ మాంసభోజనమొసరించు • మానవునకు
 దయయు, వ్యభిచారిణికిఁబని • త్రతయు, లుబ్ధుఁ
 డైనవానికిసత్యము • నాశలేని
 వానికిని గీడుపుట్టఁగ • వశమకాదు.

౩౦

తే॥ గీ॥ సకలవిధయత్నములఁజేసి • సజ్జనునిగ
 దుర్జనునిజేయఁబూనుట • దోషముడుప

పంచదారయుబోలును • బహుళముగను
వేపచెట్టుకుబోసెడి • విధముగాదె.

30

తే॥ గీ॥ గాత్రమునునీటనెఱతేని • గడుగుగాక
లోనిమలినంబువోవునె • లోకమందు
మధుకలశమెన్నిసారులు • మైలపోవ
బయటఁదోమినలోశుచి • బడయనగునె.

31

తే॥ గీ॥ వనమునందుగిరాతిని • వారణముల
కుంభములఁ బుట్టు ముత్యాలఁ • గొనకగుంజ
మాలలను గోరుధరియింప • మహినినటులె
దుష్టజులకు హితమగు • దుష్టుణములు.

32

తే॥ గీ॥ ధనములేనట్టి వానిని • ధరణియందు
లేనివారల యందున • లెక్కఁగొనరు
కాని విద్యలయందున • గౌరవంబు
లేనినరుఁడెన్నఁబుడమిని • లేనివాఁడె.

33

తే॥ గీ॥ ఇలను జూచుచు పదముల • నిడగవలయు
త్రాగుజలమును వడబోసి • త్రాగవలయు
నరసిధర్మంబు, వాక్యంబు • లాడవలయు
కడువిచారించి చొరఁదగు • గార్యములను.

34

తే॥ గీ॥ సుఖముగోరెడిచో విద్య • సున్నయగును
కష్టములకోర్చి చదివినఁ • గానిరాదు
విద్య; చదివి వివేకియై • విభవమందు
విద్య లేనట్టి నరుజన్మ • వృథయకాదె.

35

తే॥ గీ॥ అరయ దురత్రికమంబగు • నజనియాజ
రాజగును భృత్యతుల్యుడై • రాష్ట్రమందు
భృత్యుడే రాజసముడౌచు • విభవమందు
ధనము తృణమగు, తృణమూసూ • ధనమెనుగును. 32

తే॥ గీ॥ యాచకులు లబ్ధులకు శత్రు • లగుచునుండ్రు
మూఢులకు బోధకులుచూడ • ముఖ్యరిపులు
జారసతులకు • బలియగు జన్మవైరి
చందురుడె శత్రువగుచోర • చయమునకును. 33

తే॥ గీ॥ తపము ధర్మము విద్యయు • దానశీల
గుణము లెవ్వనియందునఁ • గొరతవడునా
వాఁడు భూభారమునకును • వచ్చినట్టి
పాదయుగళంబు గలిగిన • శశువుసుమ్మి. 34

తే॥ గీ॥ మలయ శిఖరాగ్రమందలి • మహినియున్న
[పం] యట్టికీచకమున గంధ మెట్టులమర
జాలగట్టులెయుపయోగ • సరణిఁదెలియ
లేనివానికిఁ దత్వము • లెస్సగాఁగ
నూరిపోసిన గుణమెట్లు • మారఁగలదు. 35

తే॥ గీ॥ సహజమగునట్టి మతిలేక • శాస్త్రమరసి
యైన బొందఁడు గుణముల • నవనిఁగాను
నంధుడగువాని కొసఁగిన • యద్దమటుల
మతియ కారణమగు సర్వ • మానవులకు॥ 36

(5) శ్రీ చాణక్య నీతి దర్పణము. పల్లె 29

తే॥ గీ॥ శత్రువై రంబునను జావు • సంఘటిల్లు
బంధువై రంబు ధనమును • బాహుసేయు
రాజువై రంబు బహుదుఃఖి • రాసులిడును
అవని భూసురువై రావ • నడఁగుఁగులము ౪౨

తే॥ గీ॥ మదము కామంబు క్రోధంబు • మత్సరంబు
నధికనిద్రయు రుచియును • నలసతయును
స్వార్థపరతయు భీతియు • స్వామిశార్య
పరుఁడు విడువంగవలయును • బ్రతిపదమున॥ ౪౩

తే॥ గీ॥ అరయ పట్కర్మనిరతియు, • నన్యతమాడ
కుండుటయు, నిత్యశుద్ధుడై • యుండుటయును
తపము ఋతుకాలసంగంబు • దయ యహింస
లుండవలె బ్రాహ్మణులకును • మేండుగాను॥ ౪౪

తే॥ గీ॥ సప్తసంతానములనైన • సాహసమునఁ
బాడుసేయంగఁబూనిన • బ్రాహ్మణుండె
గాని, నరకంబునను ఘోర • కార్యతతుల
కుండును ననేకవర్షముల • కూరులీల॥ ౪౫

తే॥ గీ॥ దేవగురు విప్రధనములఁ • దినఁగరాదు
అన్యకాంతలతో రతి • యానఘంబు
కపటమున మిత్రు వంచింప • గడఁగరాదు
మద్యపానంబు కూడదు • మనుజులకును॥ ౪౬

తే॥ గీ॥ ధనము పాత్రులకీయంగఁ • దగునుగాని
సంచయముచేసి యుంచంగ • సాధ్యమగునె ?

మధువునెంతయుఁ గూర్చెడి • మక్షికలకుఁ
దావనొక బొట్టునేనియుఁ, • దిక్కియున్నె ?

౪౭

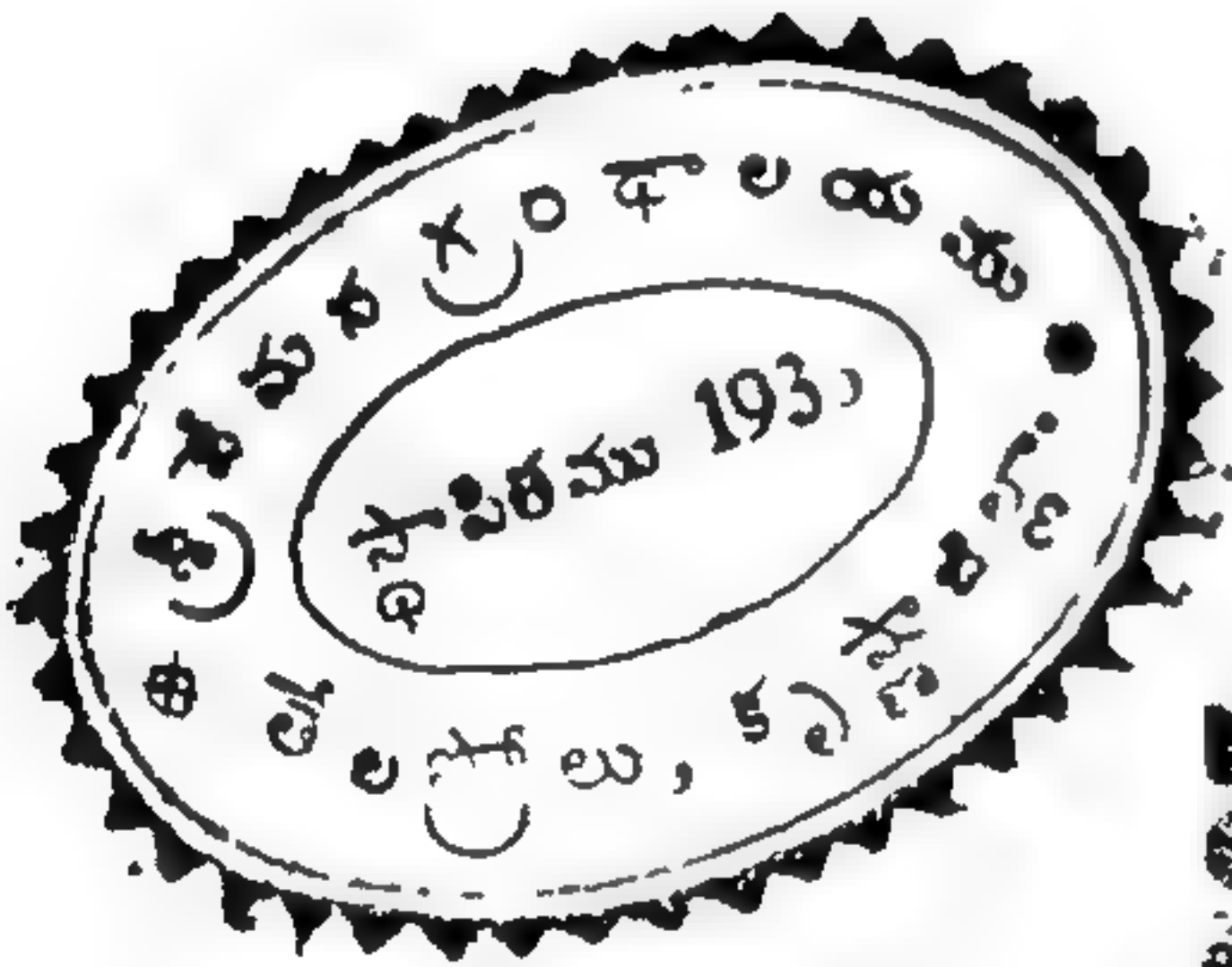
తే॥ గీ॥ భూతచయమందు సమబుద్ధి • చేతనుట
పరధనంబును లోవ్వంబు • పగదిగనుట
పరులకాంతలఁ దల్లుల • భాటెగనుట
మహిని నుత్తమధర్మముల్ • మానవులకు॥

౪౮

ఇది

శ్రీ చాణక్య నీతి దర్పణమగదలి .

తృతీయ బింబము.



శ్రీమేధా దక్షిణామూర్తి గురవేనమః

శ్రీ చాణక్య నీతిదర్పణము.

చ తు ర్థ బింబము.

తే॥ గీ॥ తిరమగునె నిభవమెప్పుడు, • దేహమెల్ల
కాలముఃలయందు నిత్యమై • గ్రాలకలదె ?
సన్నిహితమాచు మృత్యువు • జగతనుండ
సర్వసమయంబులను ధర్మ • సమములేదు

తే॥ గీ॥ తీర్థయాత్రలచేగల్లు • దివ్యఫలము
లెన్నియొసను సరిపోల • వెపుడుసాధు
దర్శనముతోడ, భావల • స్పర్శనముల
నడఁగుఁ బాపంబు తాపఃబు • లననియందు

తే॥ గీ॥ సత్యమేతల్లి దయయుగు • సఖుఁడు, తండ్రి
యగును జ్ఞానము, ధర్మము • యగునుభ్రాత,
శాంతియగుపత్ని, సుతుఁడెన్న • క్షమయ, ధరణి
కాని బంధుప్రలనువాకు • కారుకారు

తే॥ గీ॥ రాజపుత్రుల వినయంబు, • రామలందు
కై తవము, పండితులయందు • గారవంబు
జూదరులయంద సత్యము, • చోరులందు
నిర్భయంబును, స్థిరములై • నిలచియుండు

తే॥ గీ॥ దుర్వ్యయముచేయుః వాఁడును, • దుష్టమతిని
 స్త్రీలఁజెర వట్టువాఁడును, ♦ చీటి మాటి
 కెపుడు కలహశనుడయి • యేండ్లు గడపు
 పాడు శీఘ్రమే నశియించు • వాస్తవముగ,

తే॥ గీ॥ తాను కోరెడివన్నియుఁ • దనకు నెపుడు
 లభ్యములు కావశంబె? ద • లంపులన్ని
 వ్యర్థములటంచు మదినెంచి యాగతంబు
 లైన సుఖములఁ దృప్తిని • నగునునొంద॥

తే॥ గీ॥ వత్సయెట్టులఁ దనతల్లి • పజ్జఁజేరు
 నటులఁ గర్మములన్నియు • నవనికర్తఁ
 జేరు; దుగ్ధంబులను గోవు ♦ చేవునచట
 కర్మయును సర్వఫలముల • గర్తకిడును

తే॥ గీ॥ కార్యమంద నవస్థిత • కాలముగల
 జనులు, ఫలముఁ గృహముల • వనములందు
 గాంచశక్తులె? స్థిరమతి ♦ కలననెంతొ
 యత్నములచేయ నిష్ఫల • మగుటఁగనమె?

తే॥ గీ॥ అరయగల్పాంత మందున ♦ నబ్ధిచలన
 మగును, యుగనాశనంబగు • నవసరమున
 మేరువు చలించు, నాధులు • మేదినింజ
 లింప రెప్పట్టునైనను • లేశమేని॥

తే॥ గీ॥ తనగురుని దైవసమునిగఁ ♦ దలఁచిపాణ
 ధనము లాతని కర్పణ • తగునుజేయ

గురులఁ ద్యజియించు నాతఁడు • క్రూరమైన
దుర్గతులఁబొంది బాధలఁ • దొరయఁగలఁడు॥ ౧౦

తే॥ గీ॥ అన్నమును నీరమును వాయు • ననెడి రత్న
ముల నలక్ష్యమతింజూచి • మూఢమతులు
రాశ్త్రమిక్కల ప్రేమచే • రత్నములని
కూర్చి పలువిధ కష్టము • లోర్చుచుండ్రు॥ ౧౧

తే॥ గీ॥ రోగమును బంధనమ్మును, • రోషదుఃఖ
మాపదలులేమి యనునివి • యవనిఁబాప
మనెడి వృక్షఫలంబులె • యగును దేహి
దుష్కృతము లాచరించినఁ • దొలఁగఁగివ్వ॥ ౧౨

తే॥ గీ॥ విత్తమును మిత్రమును భార్య • విద్యయశము
పోవఁ దిరిగి లభించును • భూమియందు
సకల సౌభాగ్య సంభోగ్య • సాధనంబు
లైన కాయంబులెప్పటి • కైనరావు॥ ౧౩

తే॥ గీ॥ ఖలులయందు రహస్యము • జలములందు
తైలమును బాత్రునకొసంగు • దానములును
ప్రాజ్ఞునందలి శాస్త్రము • పరివిధముల
కొంచెముండినఁ దమకుఁ దా • గొప్పవగును॥ ౧౪

తే॥ గీ॥ ప్రసవ సమయంబు లందఁన • మసనములను
తను పురాణము వినుచున్న • తరుణములను
గలుగు వైరాగ్యమే సర్వ • కాలములను
నున్న నెవఁడేని మోక్షంబు • నొందకున్మ॥ ౧౫

తే॥ గీ॥ తపము జ్ఞానంబు శౌర్యంబు • దానరతియు
 వినయమును నీతి శుచియును • విద్యగోపి
 వివిధ యత్నంబులనుజేసి • వీడవలయు
 కాని యత్నంబుచేయక • కలుగవెప్పుడు॥

౧౬

తే॥ గీ॥ నరులయున్నికి దుంరంబు • బరగుగాని
 ప్రేమకును దూరమెచ్చట? • ప్రీతిగల్గు
 నస్తువెచ్చట నున్నను • వచ్చి హృదయ
 కుహరముననుండు వీడదు • కూర్చి నెప్పుడు॥

౧౭

తే॥ గీ॥ ప్రియమెవఁడుగోరు వానిక • ప్రియములెవఁడు
 బోధచేయునో వాఁడొందు • భూరినిరయ
 మగు నధికపరిచయంబున • హాని, వినయ
 రహితమగు నట్టి విద్యచే • రాదుయశము॥

౧౮

తే॥ గీ॥ అరయఁ బ్రాపంచకంబగు • హానిలేక
 యుండఁగోరెడి దేహుల • కుండవలయు
 యింద్రియంబుల నిగ్రహ • మెలమిభువిని
 నినుముబట్టు నయస్కాంత • మెటుల నటులె॥

౧౯

తే॥ గీ॥ వాక్యమా బాష్యయోగ్యమై • వగలవలయు
 ప్రకృతి సమమైన ప్రియములఁ • బలుకవలయు
 నాత్మశక్తికి మించిన • యట్టికోప
 మాయనునకంటె వ్యయమును • జేయవలదు॥

౨౦

తే॥ గీ॥ గురుని సద్వాక్య రత్నముల్ • గొనుటతగుచు
 ధనము నొషధమును ధర్మ • ధాన్యములను

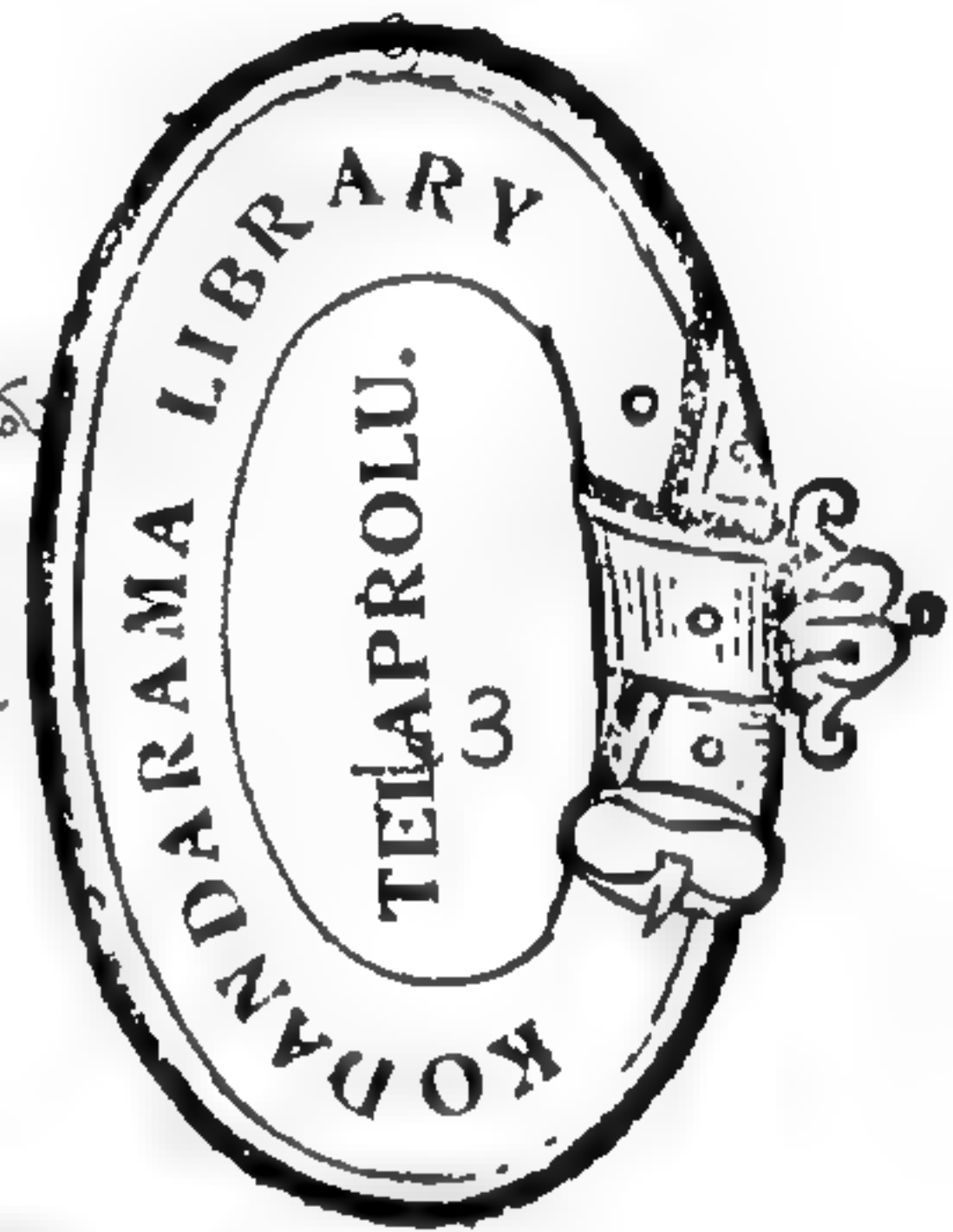
ప్రీతి గ్రహించునటుల, • వేదవిహిత
కర్మములచేసి నరుడొందు • ఘనయాశంబు॥

౨౦

తే॥ గీ॥ వదలిబెట్టుము దుర్జన • వర్గములను
చేరి భజియించు మార్కులఁ • జిత్తమలర
నవారహంబును బుణ్యంబు • లనుసరింపు
దేవదేవునిస్మరింపు • దినము దినము

తే॥ గీ॥ జీవతతులందు నెవ్వని • చిత్తమెప్పుడు
అమితకరుణారసార్ద్రమై • యమరుచుండు
నతఁడు భస్మగుజటలును • నక్షమాల
వల్కులంబుల బనియేమి • పనుధఁగొనఁగ

తే॥ గీ॥ ధరనుష్ఠిత ధనముల • ధర్మగతము
లైన దశవర్షములు వృద్ధి • నందిపిదప
భ్రష్టమగు మూలయుతముగ • వారణంబు
మ్రింగిన కష్టితఫలముల భంగిదోష॥



౨౧

తే॥ గీ॥ విసము పరమేశునకుఁ దేజ • మెనఁగనయ్యె
నమృతమునుద్రావి రాహువు • హతమునెందె
గానవస్తువు యోగ్యము • గాని, కాక
పోని, గ్రాహకు బలిమిచేఁ • బొందుగణన॥

౨౨

తే॥ గీ॥ మణుల నిరసించి కాచము • మమతిమీర
శిరమునందుంచుకొని పూజఁ • జేయుచున్న
మణి మణియె గాఢగాజగు • మారకమున
కౌరవంబునఁ గాంతిని • గళలయఁడు॥

౨౩

తే॥ గీ॥ విఘ్నములనంతములుచూడ • విద్యబహుళ
మగుచు. కాలముస్వల్పమా • నవనిబ్రజకుఁ
బ్రాజ్ఞుడగువాఁడు గ్రహియింపఁ • బాడియగునా
శాస్త్రసారంబు దెలివిచే • జగతియందు॥

౨౭

తే॥ గీ॥ ధూరగతుఁడును బేదయు • దుర్భరక్షు
[పం] ధార్తుఁడును, నై నవారలు • తస్మాహంబు
చేరభోజనవేళకుఁ • జెనఁటి యగుచు
వారలనువీడి భుజియించు • వాఁడుబాపఁ
డై నఛండాసముఁడౌచు • సఘముచెందు॥

౨౮

తే॥ గీ॥ ఇంధనము పాకరసమును • నెరుగనటుల
నాల్గువేదంబులును బదు • నాఱుకళల
నెరిగియు నెఱుంగరాత్మను • నిలనుజనులు
దైవచిత్రము దెలియంగఁ • దరమెమనకు.

౨౯

తే॥ గీ॥ మూఢుఁడెవ్వఁడు సాంద్రమా • మోహమునను
కాంతవలచెను తనునంచు • గర్వపడునొ
వాఁడుచేబొమ్మ యగుచును • వారిజాక్షు
లకునుదాసాన దాసుఁడై • లఘుతనందు॥

౩౦

తే॥ గీ॥ కనకమృగమెట్టిదో దాని • గాంచినట్టి
వాఁడువినినట్టి వాఁడును • లేడుమొదట
రాముఁడదిచూచిత్పష్టచే • రమణివీఁడై
కలుగువిపరీత మతినాశ • కాలమందు॥

౩౧

తే॥ గీ॥ గుణములేనట్టి వానిని • గుణియటంచు
జనులు పలికిన గుణియకాచు • జగతిఁబరగు
తానుగుణియైన గుణుడనే • ధరణి ననుచు
చెప్పునాతఁడు గుణులందుఁ • జెప్పబడఁడు॥ 32

తే॥ గీ॥ స్వర్ణభూషణ గతమౌచు • సౌరుమీరు
మణియటుల లోకమందున • మానవంతుఁ
డును వివేకియునై గుండు • మనుజుఁజేరి
గుణములొందును సౌందర్య • గణములన్ని॥ 33

తే॥ గీ॥ దానమును యజ్ఞమును బలి • తపము జపము
లరయభీతార్తుడౌ వాని • కభయమొసఁగు
పుణ్యమునొసంగఁ జాలవు • పుడమియందు
దేహధారుల కిదియగు • దివ్యనీతి॥ 34

తే॥ గీ॥ లఘువగును యాచకుఁడులోక • లక్ష్మ్యమందు
మాచముకును బ్రాణముల్ • మానఁదగును
ప్రేమబుట్టుజనంబుల • బ్రിയమువలుక.
మాటనేర్చిన వానికిఁ • జేటులేదు॥ 35

తే॥ గీ॥ పుస్తకములందు విద్యయుఁ • బుడమిపదుల
నిండొకడఁ ద్రవ్యచయమును • నెవనికుండు
వాఁడుపనిగల్గింపపడ • వార్యమైన
యవజయంబును బొందును • హానిఁజెందు॥ 36

తే॥ గీ॥ గురువులేకుండఁ బొత్తముల్ • కొట్టుచదువుఁ
గాక పొందఁడు యశమును • గాంక్షమీర

యుపపతుల పొందు విధవదా ♦ యువతిగర్భ
మటులజగతిని నవమాన ♦ మందుఁగాని॥

32

తే॥ గీ॥ చేయమపకారము ను భుని ♦ జేతనైన
లేనియెడ నూరకుండుము ♦ లేనియటులఁ
గాని యపకృతిసేయంగఁ ♦ గడఁగవలదు
దీనిమించిన ధర్మము ♦ తిరములేదు॥

33

తే॥ గీ॥ తండ్రి రత్నాకరుండగు, ♦ తనతొబ్బట్టి
సిరులకిరవైన నాలక్ష్మి ♦ శ్రీధరుండు
బావయై, యుండ బిచ్చంపు ♦ బ్రతుకువీడఁ
డయ్యెశంఖుండు యదితీర్ప ♦ నజునకగునె॥

34

తే॥ గీ॥ శక్తిలేనట్టి యాతఁడు ♦ సాధువగును
బ్రహ్మచర్యంబు నిర్ధను ♦ పాలబడును
తగులుకొను రోగియైయుండ ♦ దైవభక్తి
వృద్ధనాపతివ్రతై ♦ వేడ్కనుండు॥

౪౦

తే॥ గీ॥ అన్నదానముతో సమ ♦ మైనదాన,
మవనిగాయత్రితో సమ ♦ మైనమంత్ర,
మరయ నేకాదశీ సమ ♦ మైనతిథియు
తల్లికంటెను దైవంబు ♦ ధరణితేదు॥

౪౧

తే॥ గీ॥ ఉవిదపతియాజ్ఞ లేకను ♦ నుపవసించి
వ్రతములను నోములను జేయ ♦ వలదు; చేసి
చెందు సరకము, పతిబొందు ♦ జెడ్డదైన
పాపమాయువుక్లిణతఁ ♦ బడయజగతి॥

౪౨

తే॥ గీ॥ వ్రతములను జేసినను. యుప ♦ వాసములను
సతమొనర్చిన, విభుస స • చ్చరణదాసి
యగుచుజీవించు పడతితో • సతివహార
జాలదట కొల్కుడి పతి ♦ జానలార॥

౪౩

తే॥ గీ॥ సంధ్యవార్వంగ మిగిలిన ♦ జలము, పాద్య
(గీత) పాన శేషమునగుచును • పాత్రనున్న
యుడకమును, ద్రావఁగూడద ♦ తృప్తములకు,
మంగలింటను ట్టెరఁబు • మాచటయును,
గంధమును గాతినండియే • గ్రహణచేయ
కుంటయును, నాత్మరూపంబు ♦ కుటిలమతిని
నీరమునఁ జూడకుంటయు • నీతియగును॥

౪౪

తే॥ గీ॥ ఉత్తమంబగు వర్తన ♦ ముండియొక్క
గడియొనెను బ్రతికినఁ • గొందుఫలము
దృష్టమాగాను వర్తియై • దుఃఖభాజ
నుడగుచు నేడ్లుగడపుట • న్యూనమగును॥

౪౫

తే॥ గీ॥ గతము చింతింపఁగాఁబాడి • గాదుతనకు
నాపదలనెనఁ జింతింప • కాపదలనా
శుభములను సమబుద్ధిచే • జూచుచుంట
యగును నజ్ఞన ధర్మంబు • యవనియదు॥

౪౬

తే॥ గీ॥ రాజు ధర్మాత్ముడైనచో • రాష్ట్రవాసు
లగుదురెల్లరు ధర్మాత్ము ♦ లవనివిభుఁడు
పాపియైనను బ్రజలెల్ల • బాపుతాగు
గరయరాజెట్లొ ప్రజలును • నంతియకద॥

౪౭

తే॥ గీ॥ కామర హితమనంబు మో • క్షమునొసంగు
విషయములఁ గూడుమతిపొందు • వేవిపత్తు
ముక్తికిని బంధమునకును • మొదటిదగుట
మానవులకును గతియగు • మతియసుమ్ము॥

౪౫

తే॥ గీ॥ ధర్మరహితుఁడు బ్రతికియు • ధరణియందు
మరణమొందిన నరుతో స • మానమగును
ధర్మ మరణంబునొందియు • దానుచిరము
బ్రతుకువారల లెక్కలోఁ • బ్రబలియుండు॥

౪౬

తే॥ గీ॥ నిద్ర యాహారమును భువి • నిధనమైధు
నములు పశువులకేసియు • నరులకొకటె
జ్ఞానమధికమునరులకు • జ్ఞానశూన్యుఁ
డైన నరుఁడెన్నఁ బశుతుల్యు • డైనవాఁడె॥

౪౭

ఇది

శ్రీ చాణక్య నీతిదర్పణ మందలి

చతుర్థ బింబము

—* గద్య *—

ఇది శ్రీమదుద్భటారాధ్య నంశమండల మండ నాయమాన
ముదిగొండ వీరభద్రారాధ్య పుత్ర సుజన విధేయ
కోటయ్యశాస్త్రి ప్రణీతమగు యాంధ్రచాణక్య
నీతి దర్పణము సర్వము
స మాప్త ము .

రైతు ప్రెస్, తెనాలి.



మహాసూ ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA108154
పుస్తకం పేరు	హాసెమా గ్రామీణ బిల్లునము
తారీఖు	25/10/24
మొదట లభ్య	NO
వెనుక లభ్య	NO
మొత్తం పేజీలు	47
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Alandeni
పేజీలు విడదీసినది	Alandeni
స్కాన్ చేసినది	Hassema
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిశీలించినది	
ఫ్రండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడింది	
తప్పులు	NO